

VALORACIÓ SOCIOMORAL DE L'ESCOLA DE FUTBOL DE PEDREGUER

*Miguel A. Noguera; Noel Miralles
Oficina d'esports Pedreguer*

Introducció.

L'esport escolar és un excel·lent mitjà per al desenvolupament de la convivència entre els escolars i una preparació per al seu ingrés en la societat. En aquest procés formatiu el programa ha d'atendre a un conjunt de competències, com són: l'autonomia personal, la cooperació i la col·laboració, entre altres habilitats socials amb les quals es contribueix a aquest desenvolupament personal (Marina i Bernabeu, 2007).

Alguns estudis vinculats a aquest tipus de pràctica físicoesportiva, la de l'esport escolar, tenen com a finalitat conèixer els valors educatius presents en ella (Cruz, 1987, 1999; Devis, 1994). En l'activitat esportiva de competició és cada vegada més habitual la presència de conductes agressives, d'insults racistes, de baralles violentes... essent urgent recuperar un conjunt de comportaments fonamentals, com són: el companyerisme, l'esportivitat i el respecte al contrari i a les regles de joc (Bredemeier, et al., 1995).

El desenvolupament del raonament moral és un tòpic al qual es recorre en nombrosos estudis de l'escenari educatiu (Díaz-Aguado i Crescut, 1995; Pérez Delgado i Mestre, 1995), la presència del qual també es reflecteix en l'escenari de l'educació física i els esports (Barba, Barba i Muriarte, 2003; Gutiérrez, 1995, 2003; Gutiérrez i Vivó, 2005).

Si prenem com a referència l'estudi "**El desarrollo socio-moral a través del deporte escolar en el contexto europeo**", revisarem quina és l'existència de valors **sociomorals** en l'escola de futbol. Per a això dissenyem uns dilemes sociomorals a través dels quals identificarem, entre un grup d'escolars, els nivells que es recullen en la teoria del desenvolupament cognitivoevolutiu.

Des dels dilemes sociomorals i a partir de situacions reals que presenten un conflicte de valors podem conèixer la valoració que realitzen alguns escolars sobre els seus comportaments en l'esport escolar. Igualment, destaquem la importància dels valors com a creences a través de les quals aquests interpreten i donen significat a tot el que succeeix en les pràctiques esportives escolars, des d'uns principis nascuts d'experiències i vivències anteriors i que responen d'acord al seu nivell de moralitat.

En aquest treball solament revisarem aquells que hem considerat més rellevants:

a) **L'honestedat** fa referència a la integritat d'una persona, és a dir, a la seua capacitat per a viure de manera autèntica i d'acord amb uns valors morals. En l'àmbit esportiu, una de les finalitats educatives és afavorir l'honestedat; essent compromís dels educadors esportius que es respecten les regles de joc a partir d'uns principis ètics i morals i fent complir aquestes normes com a obligacions lliurement conretes. Però també la família i la resta d'agents socials han de col·laborar amb els tècnics esportius per a fer que els escolars complisquen amb les regles i normes del joc (Frare, 2001).

b) **El respecte** és una actitud i disposició per a seguir una bona relació amb els altres, valorant als companys com a persones iguals que nosaltres i sense subestimar-los. Per a Sennett (2003) la convivència social es basa en el respecte a partir dels drets i deures que un té amb si mateix i amb els companys. En l'àmbit de l'activitat física, el respecte s'observa en la capacitat dels escolars per a relacionar-se amb els altres en el joc, considerant la seua integritat i actuant amb "fair-play". Durant el joc l'àrbitre, l'entrenador i la família han d'exigir aquest respecte, sol·licitant als participants que actuen d'acord amb uns valors recreatius i lúdics com a part essencial del joc.

c) **El companyerisme** es defineix a partir de l'actitud d'ajudar a qui ho necessite, a fi d'aconseguir un benestar personal i social. Gutiérrez (1995) considera que segons evoluciona l'edat dels escolars s'augmenta la importància que té per al grup el companyerisme, essent l'esport d'equip un excel·lent mitjà per al seu desenvolupament. En l'esport escolar, els educadors han de fomentar el companyerisme i l'acció col·laborativa per tal d'evitar les accions amb excés de rivalitat i individualitat. Així, per exemple, en els esports d'equip el companyerisme és un valor fonamental per a aconseguir una millor comunicació i col·laboració entre els jugadors de cara a la consecució d'unes metes col·lectives.

d) **El Fair-play** es tradueix com a joc net, és per això que l'esportivitat exerceix un paper fonamental en el futbol i és necessari aplicar-la en tots els àmbits de l'esport, en particular en les activitats infantils. Els escolars necessiten créixer envoltats de valors sòlids i, com el futbol és un esport d'equip, la seva pràctica els ajuda a comprendre la importància que tenen la disciplina, el respecte, l'esperit d'equip i l'esportivitat, tant en l'esport com en la vida.

Metodologia.

En el context de les activitats físiques i esportives es presenten multitud de dilemes morals relacionats amb els interessos i creences dels escolars (Ruíz Omeñaca, 2004). En aquest cas, a través d'alguns dilemes com a instrument metodològic, podem conèixer l'estadi de raonament sociomoral en què es troben un grup d'esportistes escolars. En el moment de la seua aplicació se'ls demana que, després d'un procés de reflexió i diàleg, trien entre dues situacions extremes de les seues vivències esportives, havent d'argumentar aquesta elecció. Igualment, han de respondre a una sèrie de preguntes referides a aquests dilemes.

Per tant, l'objectiu de l'estudi és conèixer quin grau d'importància té per a un grup d'escolars la relació amb els altres participants i com justifiquen la presència de valors com l'honestedat, el respecte i el companyerisme en la pràctica esportiva escolar. La mostra representativa està formada per 95 participants de l'escola de futbol de Pedreguer, amb alumnes d'entre 7 i 15 anys.

Aquests dilemes es van construir a partir d'experiències que habitualment es produeixen en la pràctica esportiva escolar, prenent com a referents metodològics a Rest (1986), Pérez Delgado i Mestre (1995) i Callejo (2001). En cadascun d'ells es presentaven varies opcions (A),(B),(C); entre les quals els escolars haurien de triar.

EQUIP	Nº ESCOLARS	TOTAL PARTICIPANTS	% PARTICIPANTS
Prebenjamí A (PPA)	13	9	69.23%
Prebenjamí B (PPB)	14	12	85.71%
Benjamí A (PA)	12	12	100%
Benjamí B (PB)	11	7	63.63%
Aleví (A)	15	14	93.33%
Infantil A (IA)	19	16	84.21%
Infantil B (IB)	19	14	73.68%
Cadet (C)	17	11	64.70%
TOTAL	120	95	79.16%

Taula 1. Participants en l'estudi per equips.

Resultats de l'estudi.

A continuació presentem els resultats de l'estudi, a partir dels dilemes sociomorals relatius als valors d'honestedat, respecte, companyerisme i "Fair-play". En el seu anàlisi s'han tingut en compte les següents variables: equip i categoria.

1. Dilema sobre l'honestedat: Fer paranyes per obtenir un avantatge en el resultat.

Ens trobem jugant l'últim partit de lliga, el resultat del qual és decisiu perquè de guanyar-lo seriem campions, i el marcador de l'encontre és 1-1 a dos minuts d'acabar-se el partit.

A) Simularies una situació en la qual l'àrbitre xiulara penal?

Ho faria, és una situació normal del joc.

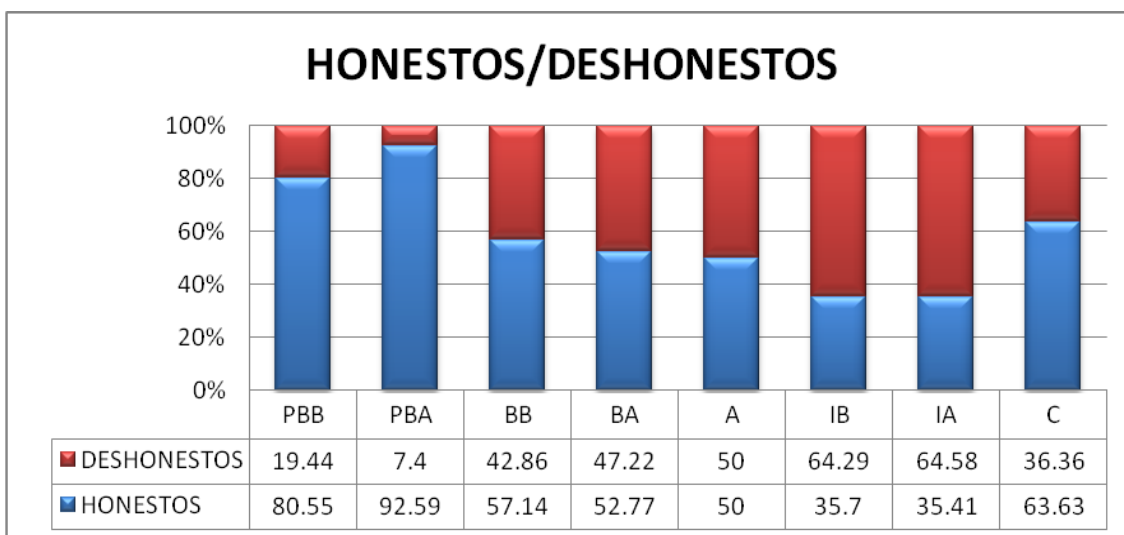
No ho faria, és deshonest.

B) T'agradaria que els altres ho simularen? Sí No

C) T'agradaria guanyar així? Sí No

	HONESTOS	DESHONESTOS
A	46.61%	53.38%
B	70.75%	29.24%
C	58.05%	41.94%
TOTAL	58.47%	41.52%

Taula 2. Valoracions dels escolars sobre l'honestedat.

Gràfic 1. Valoració de l'honestedat per equips.

Un poc més de la meitat dels participants, un (58.47%) dels escolars, valoren la situació esportiva honesta enfront del (41.42%) als quals no els importa enganyar per a aconseguir guanyar o millorar el resultat. A nivell d'equip, quant més majors són els participants i més nivell tenen, menys honestedat demostren. La importància que presten els equips més majors a la competició fa que aquesta valoració siga menor que en els equips d'iniciació. Cal observar que la millora en el percentatge d'honestos en l'equip cadet ve donat per la pregunta: "T'agradaria que els altres ho simularen?" El 100% de l'equip va respondre que no, pensant en el seu benefici perquè l'àrbitre no xiule penal i aleshores modifique el resultat final del partit.

2. Dilema sobre el respecte: Els escolars valoren el respecte que els mostra l'entrenador en complir el compromís amb el jugador menys hàbil fent-lo participar.

A l'inici del partit d'aquest cap de setmana l'entrenador fa una alineació en la qual hi participa un jugador que, tot i no ser el més hàbil, s'ha esforçat molt al llarg de tota la setmana. El partit transcorre amb certa dificultat per al nostre equip i en aquest moment anem perdent.

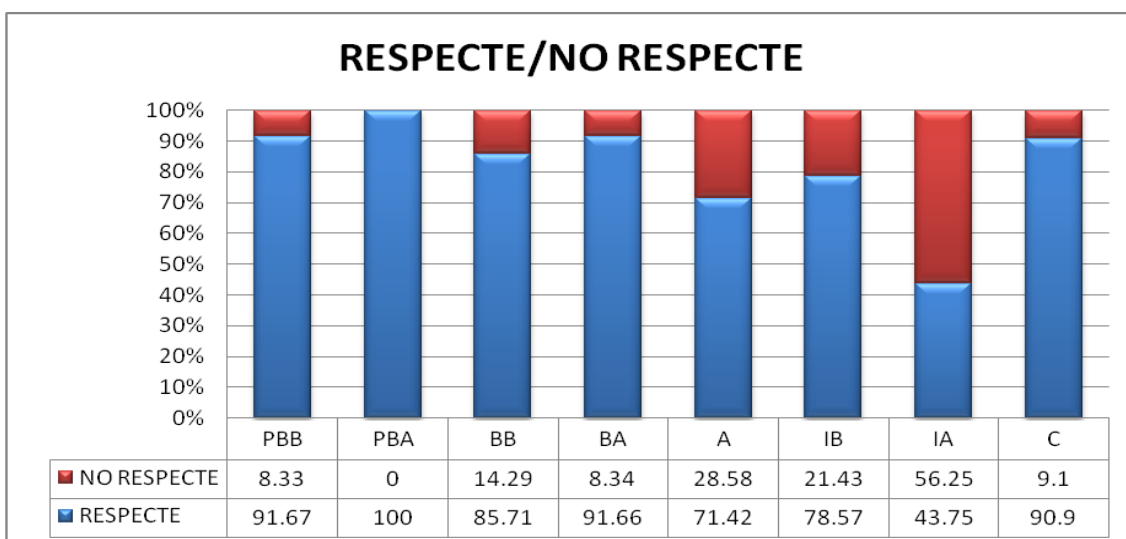
A) Consideres que l'entrenador deu canviar el jugador que acabem d'esmentar?

Sí, perquè des d'un primer moment no havia d'haver jugat. L'entrenador deu col·locar els més hàbils des de l'inici del partit per tal d'evitar arribar a aquest tipus de situacions.

No, ell no és la causa de la situació en què ens trobem.

	RESPECTE	NO RESPECTE
TOTAL	81.71%	18.29%

Taula 3. Valoracions dels escolars sobre el respecte.

Gràfic 2. Valoració del respecte per equips.

La majoria dels escolars (81.71%) aproven que l'entrenador respecte els seus jugadors complint amb els seus compromisos. És a dir, posar a jugar el jugador menys hàbil és complir amb l'acord inicial i mostrar un respecte cap a ell i cap als altres. Igualment, el nivell de respostes en les categories inferiors és major. L'esperit competitiu en els equips de major nivell els porta a prioritzar la cerca dels resultats sobre la participació.

3. Dilema sobre el companyerisme: Un xiquet mostra companyerisme cap a un amic que es queda sense equip.

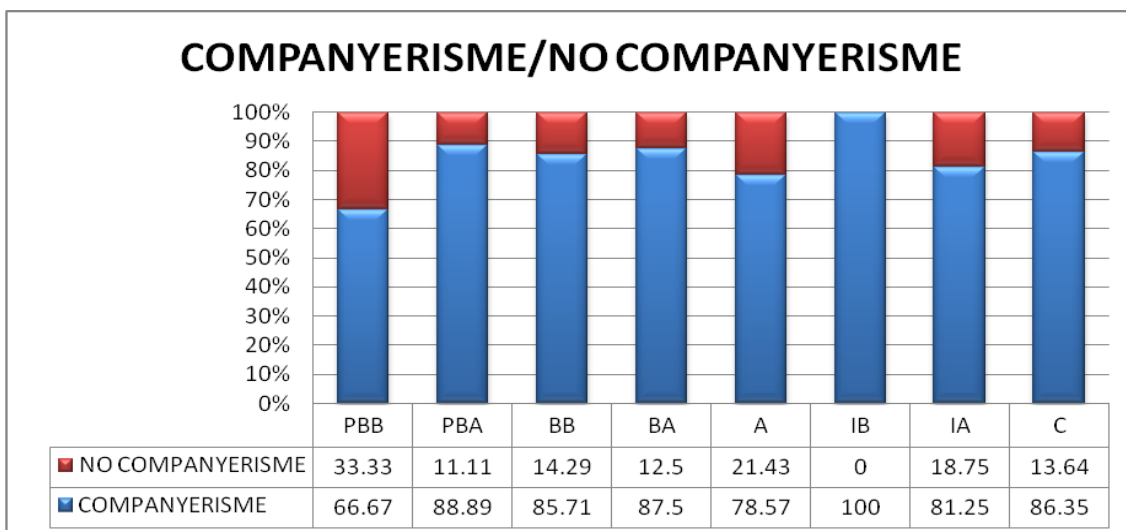
En un entrenament anem a fer un joc en el qual cal formar diversos grups. Un dels jugadors anomenat Juan no és demanat per cap dels companys perquè, suposadament, és el menys hàbil. Un participant d'un grup ja format anomenat Pepe vol demanar-li a l'entrenador si pot afegir Juan al seu grup, però té por que els altres companys del seu grup no hi estiguen d'acord.

A) Trobaries bé que Pepe li ho preguntara a l'entrenador? Sí No

B) L'acolliries al teu grup? Sí No

	COMPANYERISME	NO COMPANYERISME
A	92.22%	7.78%
B	76.51%	23.48%
TOTAL	84.36%	15.63%

Taula 4. Valoracions dels escolars sobre el companyerisme.

Gràfic 3. Valoració del companyerisme per equips.

En aquest tercer dilema, es presenta una clara diferència entre aquells que valoren el companyerisme (84.36%) front a aquells que no ho fan (15.63%). En aquest nivell es recull l'opinió majoritària dels quals estan d'acord amb la conducta de companyerisme d'un membre de l'equip (Pepe). És de col·legues evitar que un escolar quede discriminat en el grup i sense poder participar.

4. Dilema sobre el "Fair-play" qüestions que responen al joc net.

A) Creus que per a guanyar un partit cal utilitzar el joc brut?

Sí No

B) Respectes les decisions dels àrbitres encara que consideres que s'haja equivocat o protestes de manera airada?

Respecte Proteste

C) En el cas de provocar una falta a un jugador adversari i que caiga a terra li done la mà per ajudar-lo a alçar-se?

Sí No

D) Quan finalitza el partit tens per costum donar la mà a l'adversari i a l'àrbitre?

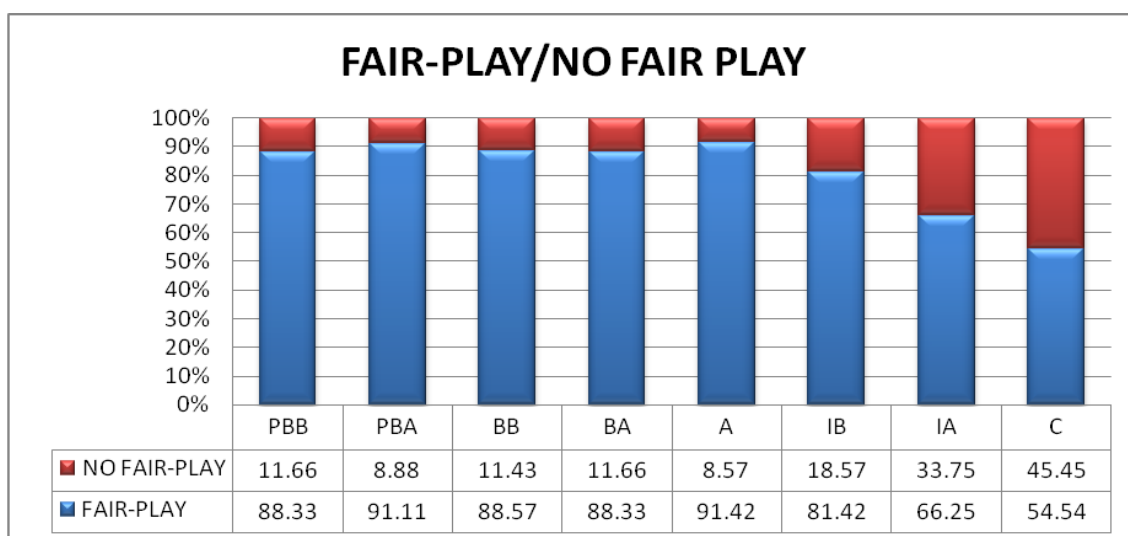
Sí No

E) Què és més important per a tu?

Participar Guanyar

	FAIR-PLAY	NO FAIR-PLAY
A	79.16%	20.83%
B	72.23%	27.76%
C	89.57%	10.42%
D	89.97%	10.02%
E	75.28%	24.72%
TOTAL	81.24%	18.76%

Taula 5. Valoracions dels escolars sobre el “Fair-play”.

Gràfic 4. Valoració del “Fair-play” per equips.

La majoria dels escolars (81.24%) mostren una actitud positiva cap al joc net. El nivell de respostes positives en les categories inferiors és major. L'esperit competitiu en els equips de major nivell fa que demostren menys “fair-play” i respecten menys les normes, l'àrbitre i els adversaris.

Comparació amb l'estudi : “El desarrollo socio-moral a través del deporte escolar en el contexto europeo”

En l'estudi original es té amb compte participació masculina i femenina, mentre que Pedreguer sols valorem la participació masculina ja que el 100% d'alumnes son masculins.

	Espanya	Italia	França	Portugal	Pedreguer
Deshonestos	47%	51%	47%	52%	42%
Honestos	64%	49%	53%	48%	58%

	Espanya	Italia	França	Portugal	Pedreguer
Respecte	85%	86%	77%	81%	82%
No respecte	15%	14%	23%	19%	18%

	Espanya	Italia	França	Portugal	Pedreguer
Companyerisme	91%	95%	90%	89%	85%
No companyerisme	9%	5%	10%	11%	15%

Conclusions

Una poc més de la meitat dels escolars adopten una actitud honesta.

La majoria d'aquests escolars valoren el respecte que els mostra l'entrenador en complir el compromís amb el jugador menys hàbil fent-lo participar.

La majoria d'aquests escolars valoren el companyerisme, acceptant que un dels jugadors possibilite que un jugador participe en l'equip.

Finalment, l'evolució del desenvolupament moral dels participants en l'esport escolar es relaciona amb els nivells i estadis establerts per Kohlberg de forma prioritària amb el nivell convencional, valorant de forma positiva els esmentats dilemes.

Bibliografia

FRAILE, A. (2011) EL DESARROLLO SOCIO-MORAL A TRAVÉS DEL DEPORTE ESCOLAR EN EL CONTEXTO EUROPEO. II Congreso del deporte en Edad Escolar. ISBN:978-84-939424-0-3

BARBA, J; BARBA, J.A y MURIARTE, D (2003) Desarrollo moral en educación física. Una propuesta de dilemas morales a través de la EF y el deporte. EF deporte, 61, <http://www.efdeportes.com/efd61/moral.htm>.

BREDEMEIER, B.J.; BOSTROM, D.E.; GARDNER, D.E ; LIGHT, D.L. (1995) "Leadership, Cohesion, and Team Norms Regarding Cheating and Aggression". *Sociology of Sport Journal*, nº 12, (324-336).

CALLEJO, J (2001) *El grupo de discusión: introducción a una práctica de investigación*. Barcelona. Ariel.

CAMPS, V (1994) *Los valores de la educación*. Madrid. Anaya.

CANTILLO, J; DOMINGUEZ, A; ENCINAS, S; MUÑOZ, A; NAVARRO, F Y CASTAÑER, M (Coord.); GRASSO, A.E; LÓPEZ, C; MATEU, M; MOTOS, T y CRUZ, J. (1987) Aportaciones a la iniciación deportiva. *Apunts*, 9.

CRUZ, J. et al. (1991) Identificación de valores relevantes en jugadores jóvenes de fútbol. *Revista de Investigación y Documentación sobre las Ciencias de la Educación Física y el Deporte* 19, 81-89.

DEVÍS, J. (1994) Deporte, educación y sociedad: hacia un deporte escolar diferente. *Revista de Educación* nº 306, (455-472).

DÍAZ-AGUADO, M.J y MEDRANO, C (1995) *Educación y razonamiento moral*. Bilbao. Mensajero.

DÍAZ-LUCEA , J (1999) *La enseñanza y aprendizaje de las habilidades y destrezas motrices básicas*. Barcelona, INDE

ESCARTÍ, A (Coord), PASCUAL, C y GUTIERREZ, M (2005) *Responsabilidad a través de la Educación Física y el deporte*. Barcelona. Graó.

FRAILE ARANDA, A. (1996) Reflexiones sobre la presencia del deporte en la escuela. *Rev. Educación Física*, 64 (5-11)

- (1999) *Informe del estudio sobre el diseño y evaluación de un programa de actividad física recreativa en edad escolar: Un estudio de casos sobre las experiencias de Valladolid y Segovia*. Junta de Castilla y León (no publicado).

FRAILE ARANDA, A (Coord.); DE DIEGO, R; MONJAS, R; GUTIERREZ, S y LOPEZ, V (2001) *Actividad física jugada. Una propuesta educativa para el deporte escolar*. Marfil. Alcoy.

GUTIÉRREZ SANMARTIN, M (1995) *Valores sociales y deporte*. Madrid. Gymnos.

- (2003) *Manual sobre valores en la Educación Física y el deporte*. Barcelona. Paidós.

GUTIÉRREZ, M y VIVÓ, P (2005) Enseñando razonamiento moral en las clases de EF escolar. *European Journal Of Human Movement*, 14 (1-22).

KOHLBERG, L. (1992) *Psicología del desarrollo moral*. Bilbao. Descleé de Brouwer

MARINA, J.A y BERNABEU, R. (2007) *Competencia social y ciudadana*. Madrid. Alianza Editorial.

MARTINEZ, M y BUXARRAIS, M.R. (2000) Los valores de la educación física y el deporte en edad escolar. *Aula de Innovación educativa*, 91, (6-9)

PÉREZ DELGADO, E. y MESTRE, V. (1995) *El crecimiento moral. Programas socioeducativos y su eficacia en el aula*. Valencia. Universidad de Valencia.

PUIG ROVIRA, J,M (1996) *La construcción de la personalidad moral*. Barcelona. Paidós.

RUÍZ OMEÑACA, J.V. (2004) *Pedagogía de los valores en la actividad física*. Madrid. CCS

REST, J. (1986) *DIT. Manual for the Defining Issues Test*. Minneapolis. University of Minnesota.

SENNETT, R (2003). *El respeto*. Barcelona. Anagrama.